

PAPER DETAILS

TITLE: Israil'de Vatandaslik Anlayisi ve Karsilasilan Sorunlar

AUTHORS: Berkant YEKELER

PAGES: 163-186

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2237626>

İsrail’de Vatandaşlık Anlayışı ve Karşılaşılan Sorunlar

The Issue of Citizenship in Israel

Berkant YEKELER¹

Abstract

The aim of this study is to examine how the concept of citizenship took its shape in Israel, a concept which is dynamic and has been defined in many different ways under the effects of some social, religious, political and cultural elements throughout history and to figure out what kind of problems have been experienced in the concept of Israeli citizenship.

The desire of having their own country which Jewish people carried in their hearts for generations until the establishment of Israel has evolved into a desire to make this state as Jewish as possible and this fact has affected the understanding of citizenship in Israel significantly. Within this context, it is seen that the old testament-based ethnic consciousness and identity of Jewish people who became a nation much before coming together under the roof of a modern state, has priority in the formation and implementation of the State of Israel’s citizenship understanding. This priority gives rise to the contravention of some basic rights of Israeli citizens who are not Jewish origin and creates a social polarization.

Keywords: *Citizenship, Global Citizenship, Current Changes In Citizenship, Israeli Citizenship, Problems Of Israeli Citizenship*

GİRİŞ

Devletlerin temelindeki insan topluluğu ile kurduğu vazgeçilemez asli ilişkinin gerçekleşme şekil ve sürecinin, İsrail özelindeki istisnai şeklinin, İsrail’in ve diğer Ortadoğu ülkelerinin iç ve dış dengelerini yakından etkilediği söylenebilir.

Dünya tarih sahnesine yer alamaya başladıklarından bu yana genellikle hâkim olunan millet olarak var olup, ilk kez 1948 yılında modern bir devlet kurmuş olan Yahudilerin, devletlerini güçlendirmek için benimsedikleri değer ve kavramların kökenleri, gerekçeleri ve ileriye dönük beklentilerinin İsrail’deki vatandaşlık kavramı üzerinden şekilleniş biçiminin, İsrail ve tüm Ortadoğu’da toplumsal fikir ayrılığından terörist eylemlere hatta bölge ülkelerinin silahlı kuvvetlerinin birbirilerine saldırımlarına varan sonuçları olmuştur. İsrail’in, vatandaşlık kavramının kökensel değerleri, uygulama şekli ve yöneldiği istikamet bakımından diğer ülkelerden bir hayli farklı olduğu söylenebilir.

¹ Serbest avukat, Bursa Barosu.

Yahudi toplumunun tarihi derinliklerindeki dinsel inançlarıyla olan bağları, vatandaşlık kavramını İsrail özelinde daha önemli yapmaktadır. İsrail'in kendine özgü vatandaşlık anlayışının temelindeki "Yahudilik" ve "İsrail Vatani" kavramları hakkında bir bakış açısı edinebilmek için Tevrat'ta bu kavramlara nasıl yer verilmiş olduğunun anlaşılması ve "Siyonizm"ın araştırılması gereklidir.

İsrail vatandaşlarının etnik kökenleri ve farklı kökenderlerin farklı tarihsel süreç tecrübelerinin ortak bir millet oluşturmak noktasında oynadığını rol, vatandaşlık hak ve ödevlerinin eşit şekilde uygulanması noktasında ne tür sonuçlar doğurduğu bakımından dikkate alınmalıdır. İsrail'in vatandaşlık rejimi, karşılaşılacak sorunlar ve bunlara yönelik çözüm önerilerinin Yahudi olmayan vatandaşların nüfus ve etkinlik bakımından belirli bir sınırı aşmamaları için yapılan veya yapılmak istenen düzenlemeleri içermesi ve bu düzenlemelerin devleti etnik-devlet / ulus-devlet / demokratik-devlet özelliklerinden hangisine yaklaştırdığı noktasında ayrı bir tartışmayı da gerektirmektedir.

1.Genel Olarak Vatandaşlık Kavramı

Vatandaşlığın, tarihsel süreç içinde farklı şekillerde tanımlanmış ve siyasi ve sosyo-ekonomik boyutları olan bir kavram olduğunu söylenebilir. Vatandaşlık araştırmaları, 1990'lı yıllardan itibaren siyaset bilimi, sosyoloji, tarih, kültür başta olmak üzere disiplinler-arası bir yaklaşımla sürdürülmekte olup (Temelat, 2010:1-4), bu kavram Thomas Janoski'nin de söylediği üzere çoğu sosyal hareketin temel taşı oluşturduğundan siyasetçiler tarafından sıklıkla dile getirilmektedir (Janoski,1998: 8). Vatandaşlığın, kişinin karşılıklı hukuksal bağlar yoluyla bir Devletle olan aidiyetini simgeleyen niteliği olduğu söylenebilir. Vatandaşlık anlayışının kökeni Antik Yunan dönemine kadar uzanmakta olup, böyle bir bağın varlığından söz edilemeyecek eski çağlarda kişinin, toplumun temelini oluşturan ailelerin birleşmesiyle gelişen topluluklara katılabilmesinde *din* veya *ırk* gibi faktörlerin önemli rol oynadığı görülmüştür (Loussouarn-Bourrel,1980:652-653). Bu yönden bakıldığında, fiili vatandaşlığın, hukuki vatandaşlığı mutlak olarak etkilediği söylenemez (Mayer, 1983: 587). Her ne kadar vatandaşlığın "düşünme, hissetme ve hareket tarzı olduğundan hareketle onun, bir toplumun diğerinden farklılığını oluşturan kültür, sanat ve hukuk düzeyindeki etkinliği" ileri sürülebilirse de Devletin kendi çıkarları açısından kendisine karşı yükümlülük üstlenecek kişilerin vatandaşlık statüsüne dâhil edilme koşullarını saptarken "fiili" durumu her zaman gözetmesi beklenemez. Bu durumda vatandaşlık, homojen bir topluma "fiilen bağlanma" anlamından farklı olarak, Devletin, egemen olmak istediği toplumunu hukuken saptamasını sağlayacak bir faktörü ifade etmektedir (Niboyet,1947:84). Doktrinde, vatandaşlığın, devletle kişi arasında bir "hukuki ilişki" veya kişiye bir nitelik yöneltten bir "hukuki statü"olduğu şeklinde iki temel görüş ileri sürülmüştür.

Bir “ilişki” olarak nitelendirilen vatandaşlığın, “sürekli bir sadakat bağı” şeklindeki değerlendirilmesi, günümüzün modern vatandaşlık kavramı ile bağdaşmayacaktır. Çünkü vatandaşlığın kabul edilen genel prensiplerinden biri de vatandaşlığın kişiye zorla yüklenemeyeceğidir. Vatandaşlığın bir “hukuki statü” olarak tanımlanması halinde ise, belirli hak ve yükümlülüklerin kişiye bu statü ile tanınarak yüklendiği kabul edilir. Başka bir deyişle vatandaşlık, kişinin, bu statü nedeniyle bir Devlete bağlandığını ifade eder. Statünün içeriğini ise pozitif hukukun öngördüğü hak ve yükümlülükler oluşturur. Her iki tanımda gerçek payı olmakla birlikte, her bir görüşün tek başına ele alındığında yetersiz kaldığı görülmektedir. Şöyle ki, vatandaşlığın devletle kişi arasında hukuki bir bağ kurduğu gerçekse de, kurulan bu ilişkide kişinin, “taraf” olabilme koşulunu da yerine getirmesi gerekmektedir. Bu koşulun gerçekleşmesi ise kişinin koşulları önceden belirlenmiş bir statüye dâhil olabilmesiyle olanaklıdır (Uluocak,1966:5).

Günümüz devlet ve toplumları, kendilerini içine girmekten sakınamayacakları küreselcilik, yerelcilik ve bölgesel özerklik noktaları arasında cereyan ettiği söylenebilecek yoğun ve etkili bir hareketlenme ile karşı karşıyadırlar. Geçmişin öncelikli gereklilikleri ile tanımlanmış *vatandaşlık* anlayışının, günümüzün liberal, cumhuriyetçi, toplulukçu, etno-kültürel, ekonomik ve stratejik anlayışlarının giderek artan baskıları perspektifinde yeniden ele alınması kaçınılmaz gözükmektedir. Devletleri dogmatik olmaktan çok faydacı olmaya zorlayan bu süreç, muhtemelen her devletin kendi tarihsel, kültürel, siyasal, dini ve ekonomik yaşanmışlıkları içindeki yanlış ve doğrularının güncel verilerle yeniden çözümlemesine neden olacaktır. Bu süreçte vatandaşlık kavramına yapılacak küresel, liberal, cumhuriyetçi, toplulukçu, vb. yüklemelerin, içinde bulunduğumuz yüzyılın temel siyasal olaylarında ciddi etkiler oluşturma potansiyeline sahip olması mümkündür. Devletlerin ön plana taşımayı seçtikleri kimi vurguların, vatandaşlık kavramının yasalar bazındaki eşitlikçi ifadesini, fiili yaşamda çifte standartlı veya taraf tutar bir uygulamaya çevirmesi muhtemel gözükmektedir.

2. İsrail Vatani, Yahudi Kavramı ve Siyonizm

İsrailoğulları’nın Babil sürgünü sonrasında Hz. Musa’nın tebliğ ettiği dini benimsemeyenlere karşı kendilerini tanımlama arayışına girmeleri, onları ayırıcı özelliklerini oluşturma ve uluslaşma sürecine götürmüştür. Uluslaşma süreciyle birlikte “Yahudi ve öteki” anlayışı da şekillenmeye başlamıştır (Metli,2006:29-45). Tevrat anlatımına dayalı ulusların kökeninin* belirlenmesinden sonra ardından Yahudilerle onlar arasındaki farklılıkların ortaya konulması çabalarının, Yahudilerin, Yahudi olmayanlarla ilişkilerindeki anahtar kavram olarak “seçilmişlik” inancını ortaya çıkarttığı söylenebilir**. Yahudiliği, diğer dinlerden ayıran temel özelliklerden bir diğeri de “kutsal toprak” kavramıdır (Dini Araştırmalar Dergisi, 2004: 20/63). İnanışa göre, Tanrı, Yahudilerin atası İbrahim’e kutsal toprak vaadini açıklamıştır (Tevrat,Yaratılış:15). Yahudiler, Tevrat’taki bu

anlatıma göre kutsal toprakların sınırları konusunda tam bir görüş birliği sağlayamamış olmalarına rağmen, bahsedilen toprakların Kenan ülkesini kapsadığından şüphe etmemektedirler.

Yahudilerin İberik Yarımadası'nda ilk kez varlık göstermeleri M.Ö. 6. yüzyıla, Yahudi olmayanların (Gentile) Yahudiliğe kabulü ve Yahudi misyonerliğinin başlaması ise M.Ö. 4. - 2. yüzyıllara (Hellenistik dönem) tarihlendirilmektedir. 1400'lere kadar İberik Yarımadası, kuzey Afrika ve Ortadoğu, Müslümanların kontrolü altında kalmıştır. Yahudilerin bir çoğu 1492'de İspanya'dan çıkartılınca Hollanda, İtalya, Balkanlar, Türkiye (Osmanlı İmparatorluğu), kuzey Afrika ve Ortadoğu bölgelerindeki topluluklar tarafından kabul edilmişlerdir. 1848'den itibaren bütün Avrupa'da boy gösteren özgürlük hareketleri, Yahudilerin özgürleşme sürecine de katkıda bulunmuştur. Yahudilikte cemaatten ulus kimliğine dönüş ve özgürlük duygusu bir anlamda birbirine zıt iki düşüncenin gelişmesine sebep olmuştur. Ulus fikrinin ön plana çıkması bir Yahudi devleti ütopyasını beslerken, pozitivizm ve liberalizmin ön plana çıkması da reformist bir anlayışa zemin hazırlamıştır. Ulusalçı grupların tersine reformistler, içinde yaşanılan toplumlarla bütünleşmeyi istiyor ve İsrail devleti arzusunu ikinci plana bırakıyorlardı. Bu gruplar sürgünde yaşamak gerektiğini ima eden "sürgün milliyetçiliği" ideolojisini oluşturmuşlardır (Besalel, 2001: I/79).

Siyonizm, yüzyıllar boyunca Doğu ve Batı Avrupa diasporasında yaşamış, zaman zaman takibata uğramış ve yerlerinden göç ettirilmiş Yahudiler arasında Yahudi ulusunun vatan bilincini ifade eden politik bir hareket olarak 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır (Gartner, 2001: 250-252). Leo Pinsker, Yahudi sorununun Yahudilerin asimile olmasıyla çözümlenemeyeceğini, tek çözümün uygun bir coğrafyada kendi devletlerini kurmalarıyla mümkün olduğunu belirtmiştir (Taylor, 1974: 44-45). Aynı dönemde Filistin'de Yahudi Kolonileri kurmakla ilgilenen bir çok Yahudi örgütü ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri olan "Siyon Sevgisi Hareketi", 1884'te Katoviçe'de Leo Pinsker'in de katıldığı uluslararası bir toplantı düzenlemiş ve Filistin konusunu tartışmıştır. Siyon Sevgisi Hareketi ve Leo Pinsker'in ittifakı, Siyonizm'in gerçek başlangıcı olmuştur. Siyonizm, 1897'de Theodor Herzl tarafından Basel'de düzenlenen I. Dünya Siyonist Örgütü toplantısı ile örgütlü bir harekete dönüşerek Yahudi dünyasına hâkim olmuştur (Taylor, 1974: 45-46). Herzl de Yahudi sorununun tek çözümünün Yahudi devleti kurulması olduğunu belirterek, bilahare bağımsız bir ulusal Yahudi devletine dönüşecek Arjantin ve Filistin Yahudi kolonilerinin kurulması fikrini savunmuştur. 1. Siyonist Kongresi'nde, politik Siyonizm tesis edilen hedef ve politikalarının uygulamaya konması ve nihai hedefe ulaşma yollarını araştırmak için bir idari yapı oluşturulmuştur (Herzl, 1943: 1-10). Dünya Siyonist Organizasyonu (DSO) bunun için kurulmuştur. DSO, dünya çapında kurduğu üye organizasyonlar aracılığıyla Yahudilerin Filistin'e yerleşimini özendirmeye çalışmış, Londra'da banka

hesapları açarak Yahudilerin Filistin’de toprak satın almaları için ortak fon oluşturmuştur (The ESCO Foundation For Palestine, 1947: I/39).

3. İsrail Devleti’nin Kuruluş Felsefesi Ve Vatandaşlarının Etnik Kökenleri

19. yüzyılın sonunda kurulan Siyonist hareketin ileride kurulacak İsrail devletinin vatandaşlık anlayışının temelini attığı söylenebilir. İsrail Devleti’nin, yaşamak üzere İsrail’e göç etmek isteyen Yahudilere izin vererek onlara yasal statüde vatandaşlık hakları tanınması, Siyonizmin devlet politikası olarak kabul edildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Ancak, Yahudi olmalarına rağmen yüzyıllar boyunca çok farklı kültür ve dinlere mensup başka devletlerin tabiiyetinde kalarak birbirinden farklı kültürel/sosyal/dinsel/ekonomik/entelektüel tarzlar geliştirmiş olan Yahudi grupların, aynı devletin sınırları içinde toplanmaları bazı sorunları da beraberinde getirmiştir.

14 Mayıs 1948 tarihinde imzalanan İsrail Devletinin Kuruluş Bildirgesi, İsrail/Yahudi devletinin temel esaslarını teşkil eder. Bu bildirmede, İsrail’in yeneden doğuşunun tarihsel ereklere; Kutsal Kitap peygamberlerinin tasavvur ettikleri gibi hürriyet, adalet ve barış üzerine inşa edilen demokratik bir Yahudi devletinin çerçevesi ve bölgenin tamamının menfaati için komşu Arap devletleriyle barışçı münasebetler için bir çağrı yer almaktadır. İsrail Devleti Bağımsızlık Bildirisi’nin açıklama ve taahhütlerine bakıldığında, oluşturulmak istenen vatandaşlık kavramının genel karakteristiği konusunda bir fikir edinilebilir. Devletin kuruluş felsefesinin temellendirildiği asli kavramın “Yahudilik” olduğu Kuruluş Bildirgesinin ilk satırlarında açıkça gözükmektedir.

Günümüzde İsrail Devleti, ülkede yerleşmek isteyen her Yahudi’ye vatandaşlık hakkı vermektedir. İsrail çok çeşitli etnik, dinsel, kültürel ve toplumsal yapılardan gelen bir nüfusa barındırır. Küçük, fakat kültürel bakımından aktif, heterojen bir nüfusa sahip olan eski-yeni bir ülkedir. Dört bin yıllık Yahudi geçmişi, bir asırdan uzun Siyonizm hareketi ve yarım asrı geçen çağdaş devlet idaresi, 70 farklı cemaatin varlığını muhafaza etmektedir. 7 milyonluk nüfusun %76.2’si Yahudi, %19.2’si Arap (çoğu Müslüman) ve geri kalan % 4.3’lük kısım ise Dürziler, Çerkezler ve diğer küçük topluluklardan oluşmaktadır.

Yahudiler genel olarak 3 (üç) ana gruba ayrılmaktadırlar. Bunlar, Aşkenazlar², Sefaralar³ ve Mizrahilerdir⁴. Aşkenaz Yahudileri yönetici sınıfını ve nitelikli

² Aşkenaz sözcüğü, İbranice’de Almanya’ya karşılık gelen sözcükten türetilmiş olup Almanya, Polonya, Macaristan ve Avrupa’nın Doğusu’nda yaşayan Yahudileri ve onların soyundan gelenleri tanımlamak için kullanılmaktadır.

³ Sefarad sözcüğü, İbranice’de İspanya’ya karşılık gelen sözcükten türetilmiş olup, İspanya, Portekiz, İtalya, Yunanistan, Türkiye, Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da yaşayan veya onların soyundan gelen Yahudileri tanımlamak için kullanılmaktadır.

⁴ Mizrahi sözcüğü Doğulu anlamına gelip Orta Doğu, Kuzey Afrika, Orta Asya ve Kafkasya’daki Yahudileri tanımlamak için kullanılmaktadır.

işçileri oluşturmaktadır. Sefarad Yahudileri ise mavi yakalı işçi sınıfını temsil etmektedir. Sefarad ifadesi günümüz Yahudi Dünyası'nda Aşkenaz kökeninin dışında kalan tüm Yahudileri, Mizrahi ifadesi ise daha çok Arap ve Arap dünyasına komşu ülkelerdeki Yahudiler için kullanılmaktadır (Deniz, 2009 :15). İsrail, yıllar boyunca dünyanın dört bir yanından göçmen almıştır. 1970'lerde 100.000, 1989'dan bu yana ise bir milyondan fazla Sovyet Yahudisi İsrail'e göç etmiştir. 1980'ler ve 1990'larda ise Etiyopya kökenli Yahudiler olan "Falaşa"lar İsrail'e göç etmişlerdir. Ülke nüfusunun % 24 kadarını oluşturan ve Yahudi olmayan 1,7 milyon insan ise topluca İsrail'in Arap vatandaşları olarak adlandırılmaktadırlar. Müslüman Arapların sayısı bir milyona yakındır. Bedevi Araplar 30 kadar aşirete mensupturlar. Hristiyan Arapların sayısı 117.000, Arapça konuşan Dürzilerlerin sayısı 100.000, Müslüman Çerkezlerin sayısı ise 3.000 civarı olarak belirlenmiştir. İsrail bir mozaik olsa da, temelde var olan Yahudi önceliği ve bundan hareketle siyasal iktidara sahip olan Aşkenaz ağırlığının, İsrail'in bünyesinde barındırdığı ancak etno-dinsel kökeni Yahudi-Musevi olmayan cemaatlerle gerçek bir kaynaşmayı ciddi anlamda zora soktuğu söylenebilir.

4. İsrail Vatandaşlığının Kazanılması Ve Kaybedilmesi

İsrail'de devletin temel kuruluşunu ve kişilerin temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen kurallar, somut bir anayasa metni içinde toplanmış değildir. 14 Mayıs 1948 tarihli Kuruluş Bildirgesi'nde⁵ anayasa yapımı için bir kurucu meclis oluşturulacağı öngörülmüş ve bu meclis 25 Ocak 1949'da göreve başlamışsa da; dinci kesimle laik kesimin önemli konularda anlaşamamaları nedeniyle anayasa hazırlama işi ileriye bırakılmıştır (Hirschl,2011:323) İsrail, çeşitli konularda kabul edilmiş Temel Kanunlardan oluşmuş bir anayasal sistemi benimsemiş durumdadır (Onar,2003:1). Temel Kanunlarda öngörülen sınır ve çerçevelere uygun olarak çıkartılan İsrail Vatandaşlık Kanunu, vatandaş ve Devlet arasında bazı hak ve yükümlülükler ortaya koymaktadır. İsrail Vatandaşının Hak ve Yükümlülükleri Knesset için oy verme hakkı, İsrail Savunma Kuvvetleri'nde görev yapma yükümlülüğü, ulusal sigorta yükümlülüğü, geri dönüş yapan vatandaşlara sağlanan yardımlar ve gümrük ve mal girişleri olarak düzenlenmiştir.

"İsrail Vatandaşı" tanımı, kanundan kanuna değişiklik göstermekle birlikte temel ölçüt olarak şahsın "hayat merkezi"ni almaktadır. Nüfus Kayıt Kanunu, İsrail vatandaşını "*İsrail'de İsrail vatandaşı olarak veya göçmen vizesi veya sertifikasıyla veya daimi ikamet izniyle ikamet eden şahıs*" olarak tanımlamaktadır. "İsrail vatandaşı" kavramının başka kanunlarda yer alan diğer tanımlamaları da vardır. Yabancı Para Birimi Kontrolü Kanunu kapsamındaki herhangi bir suçla alakalı bir ceza isnadında, İsrail vatandaşı "*yabancı vatandaşı olmayan*" olarak

⁵ Türkçe / İngilizce tam metni için bkz. İsrail Ankara Büyükelçiliği internet sitesi (Erişim tarihi: 01.12.2012).

tanımlamaktadır (İsrail Yüksek Mahkemesi Kararı, 58/8: 43-4). İsrail Vatandaşlık Kanunu'nda vatandaşlığın kazanılmasına olanak tanıyan doğum, geri dönüş, İsrail ülkesinde ikamet ediyor olma, İsrail'de doğma ve ikamet ediyor olma, evlat edinilme, resmi makamca vatandaşlığa kabul veya imtiyaz edinme durumlarının her birinde vatandaşlığın nasıl kazanılacağı ayrıntılarıyla düzenlenmiştir.

Kanun, vatandaşlığın kazanılmasıyla ilgili öngörölmüş yollara ilaveten İsrail Savunma Kuvvetleri'nde vazifesini yerine getiren ve çocuğunu İsrail Savunma Kuvvetleri'ndeki vazifesi sırasında kaybeden şahıslara da (İsrail'de yaşamak istemeleri şartıyla) vatandaşlık verilebilmesini düzenlemiştir. İçişleri Bakanı'nın İsrail Savunma Kuvvetleri kontrolünde bulunan bölgede ikamet eden herhangi bir şahsı İsrail Devleti'yle ve çıkarlarıyla uyumlu olduğuna ve devletin güvenliği, ekonomisi veya diğer önemli meselelerinde ilerlemesini sağlayacağına kanaat getirdiği takdirde istisna tutarak vatandaşlığa kabul etmesi de mümkündür. Ayrıca İçişleri Bakanı'nın özel bir sebep nedeniyle veya kendi fikirleri doğrultusunda farklı istisnai şahıslara da vatandaşlık verme hakkı bulunmaktadır. Bir İsrail vatandaşıyla veya İsrail Vatandaşlık Kanunu'nun 5. ve 6. Maddelerdeki şartları sağlayan herhangi biriyle evlenen şahıs, kendisi bu şartları sağlamasa dahi İsrail vatandaşlığına kabul edilir. Bir şahsın yurttaşlık talebinde bulunan reşit olmayan çocuğu, eğer kabul sürecinde İsrail'de veya İsrail Savunma Kuvvetleri'nin kontrolündeki bölgede ikamet etmekteyse, yurttaşlığa kabul edilmiş olan şahsın çocuğun velayetine sahip olması şartıyla, vatandaşlık alabilir. Velayetin her iki ebeveynine de ait olduğu durumlarda, ebeveynlerden biri yurttaşlığa kabul başvurusunda bulunurken diğeri, çocuğun yabancı uyruklu olması şartıyla çocuğun yurttaşlığa kabul edilmesini önleyebilir⁶.

Vatandaşlığın kaybedilmesi konusu da, tıpkı kazanılmasında olduğu gibi kanunda düzenlenmiştir. Kanunun 10., 11. ve 12. maddeleri İsrail vatandaşlığının "vatandaşlıktan vazgeçme", "diğer vatandaşlığı sürdürebilmek için "vazgeçme", "fesih" ve "yazılı emirle iptal" yollarıyla nasıl sona ereceğini düzenlemiştir. Kanunun, vatandaşlık hakkından vazgeçmeyi düzenleyen 10. maddesinde, yetişkin bir İsrail vatandaşının, İçişleri Bakanlığı'na yapacağı yazılı bir başvuru ile vatandaşlık hakkından feragat edebileceği belirtilmiştir. Ancak Kanun, ebeveyni tarafından reşit olmayan çocuğunun vatandaşlık hakkından vazgeçilmiş olduğu hallerde, çocuğa, 18-22 yaş döneminde vatandaşlık hakkını geri almasına olanak tanıyacak başvuruda bulunma hakkı da tanımıştır. Kanun'un 11. maddesi, İçişleri Bakanı'na bazı özel durumlarda yeni göçmen bir vatandaşın diğeri vatandaşlığını sürdürebilmek için yaptığı feragat başvurusunu kabul etme yetkisi vermiştir.

Vatandaşlığın feshi 11. maddede düzenlenmiştir. Sızmaları Önleme Yasası'nda belirtilen ülkelerden (Suriye, Lübnan, Mısır, Ürdün, Suudi Arabistan, Irak

⁶ Bkz: İsrail Vatandaşlık Kanunu, http://www.kesher.org.il/legal/citizenship.html#_ftn5 (Erişim Tarihi: 05.02.2013)

ve Yemen) herhangi birine yasadışı bir geçiş veya bu ülkelerden herhangi birinin vatandaşlığına geçiş yapan şahısların, İsrail'den ayrılış tarihinden geçerli olmak üzere İsrail vatandaşlıkları feshedilir. Bu madde nedeniyle vatandaşlığın feshedilmesi durumunda, vatandaşlığı feshedilen şahsın çocuklarının vatandaşlıkları da feshedilir.

İçişleri Bakanı'nın yazılı emriyle vatandaşlık iptali yapabileceği durumlar ise Kanun'un 12. maddesinde düzenlenmiştir. Böyle bir iptalin yapılmasına neden olacak gerekçeler, İsrail Devleti'ne karşı sadakatsizlik ve İsrail vatandaşlığına alınırken yanlış bilgi beyan edenlerin bu durumlarının anlaşılması olarak düzenlenmiştir. Bu madde nedeniyle vatandaşlığı feshedilen şahsın çocuklarının da vatandaşlıkları iptal edilmektedir. Vatandaşlığın yitirilmesi, İsrail vatandaşlığından doğan yükümlülüklerin, şayet vatandaşlığın feshi tarihinden önce gerçekleşmiş olması gerekiyorsa bundan sonra yerine getirilme gereğinin olmadığı anlamına gelmemektedir.⁷

5. İsrail Vatandaşlarının Hak Ve Yükümlülükleri

İsrail Devleti'nin tanıdığı vatandaşlık hakkının gereği olarak ilgili kişiler nezdinde bir kısım hak ve yükümlülükler gündeme gelmektedir. Parlamento ve yerel seçimler için oy verme, terhis edilen askerlere tanınan haklar, geri dönüş yapan vatandaşlara ve bilim insanlarına tanınan haklar, ticari teşebbüs yardımı, istihdam yardımı, kimsesiz askerlere sağlanan yardımlar, uçak bileti fiyatında indirim, İbranice öğrenim yardımı ve mal girişinde vergi muafiyeti vatandaşlara tanınan haklar, İsrail Savunma Kuvvetlerinde görev yapmak ve ulusal sigorta yaptırmak ise vatandaşlığın temel yükümlülüğü olarak belirtilebilir.

İsrail Savunma Kuvvetleri'nde görev yapmak İsrail vatandaşlarının yükümlülüklerinin başında gelmektedir. Bu yükümlülük aslen 1986 tarihli Güvenlik Hizmetleri Kanunu'nunda yer almakta olup "celp eri" tabiri ile tanımlanmış olan İsrail vatandaşı veya İsrail'de kalıcı olarak ikamet eden 18-54 yaş arası erkek ve 18-38 yaş arası kadınları kapsamaktadır. İsrail Savunma Kuvvetleri'nde görev yapma yükümlülüğü İsrail Devleti vatandaşlarına, farklı bir ülkede ikamet ediyor veya o ülkenin vatandaşı olsalar dahi zorunlu koşulumaktadır.⁸

Ulusal Sigorta yaptıрма ve bunun aidatlarını ödeme yükümlülüğünün gündeme gelebilmesi için bu kapsamdaki İsrail vatandaşının yaşamının İsrail'de merkezlenmiş olması gerekir. Ulusal Sigorta Kurumu, yabancı ülkede beş yıldan fazla ikamet etmiş olanların İsrail vatandaşı olup olmadıklarını belirlemede kul-

⁷ İsrail Vatandaşlık Kanunu, http://www.kesher.org.il/legal/citizenship.html#_ftn5 Erişim Tarihi: 05.02.2013.

⁸ Güvenlik Hizmetleri Kanunu, www.israel.gov.il/firstGov/topNavEng/Engoffices/EngMinistries, www.aka.idf.il/giyus Erişim Tarihi: 05.02.2013

lanmak üzere özel bir mülakat yayımlar. Yine, İsrail dışında altı aydan fazla ikamet eden İsrail vatandaşları, yurtdışındaki ikamet süreleri boyunca Ulusal Sigorta prim ödemesini yaptıklarını teyit etmelidirler.⁹

6. İsrail’de Başlangıçtan Günümüze Vatandaşlık Rejimi ve Yaşanan Sorunlar

İsrail Devleti, benimsediği vatandaşlık rejimi nedeniyle kurulduğu günden bu yana bazı sorunlar yaşanmıştır. Yahudiler, İsrail Devleti’nin 1948 yılında kurulmasından çok önce milletleşip bir anlamda *devletini arayan millet* halinde iken, modern İsrail Devleti’nin kuruluşuyla *devletine kavuşan millet* haline gelmiştir. Bu durumun, o ana kadar millet olarak varlığını korumasını sağladığına inandığı temel değerleri yeni devletin vatandaşlık rejiminin temeline “Musevilik” ve “Yahudilik” kimlik ve etnisitesi olarak koyulmasına yol açtığı söylenebilir. Tevrat’ta ve Yahudilikte hayli etkili olan “öteki” kavramının, İsrail’in vatandaşlık anlayışında da ön plana çıkmasının birçok soruna neden olduğu söylenebilir.

6.1. İsrail’in Vatandaşlık Rejimi

Tarihsel olarak, İsrail kendisini bir göçmen ülkesi olarak görmemiştir. David Ben-Gurion dünya üzerindeki her Yahudiye İsrail’e yerleşme hakkı veren Dönüş Yasası’nı (1950) İsrail Parlamentosu’na sunarken bunun bir göçmen yasası olmadığını, aksine devletin kurucu yasası olduğunu; çünkü bu yasanın Yahudilere önceden sahip olmadıkları bir hakkı değil bilakis Yahudilerin İsrail Toprakları’nda İsrail Devleti’nin kurulmasından önce var olan kadim haklarını verdiğini, bu topraklarda devlet kurulmasının Yahudilerin bu topraklar üzerindeki haklarının doğal sonucu olduğunu, Yahudilerin bu topraklarda yaşama haklarının İsrail Devletinin kurulmuş olmasından doğmadığını, bilakis kurulan devletin bu topraklar üzerindeki Yahudilerin kadim haklarının bir ürünü olduğunu belirtmiştir (Peled,1992: 432). İsrail Devleti’nin mevcudiyetine ilişkin bu felsefe, yasal düzenlemelerde öngörülen hükümler çerçevesindeki bazı vatandaşlık haklarının fiili uygulamalar sırasında ülkenin Yahudi vatandaşları bakımından sorun oluşturmamasına rağmen Yahudi olmayan diğer vatandaşları bakımından sorun yaşanmasına neden olmaktadır.

Esas itibarıyla bir İsrail vatandaşı veya İsrail’de daimi oturma izni olan bir kimse ile evlilik yapmak dışında, Dönüş Yasası kapsamına girmeyen kişilerin İsrail’e göç yoluyla gelmeleri mümkün değildir. 2003 yılında ikinci intifada bağlamında alınan geçici bir tedbir kapsamında Vatandaşlık ve İsrail’e Giriş Kanunu / Geçici Emir yürürlüğe konulmuştur (Hahukim, 2003: 544). Bu kanun bir yıl süreyle İşgal Edilmiş Topraklarda mukim bulunan Filistinlilere İsrail’de oturma

⁹ Ulusal Sigorta Kanunu, www.btl.gov.il <http://www.israel.gov.il/firstGov/topNavEng/Engoffices/EngMinistries> Erişim Tarihi: 05.02.2013).

izni ya da İsrail vatandaşlığı verilmesini İsrail vatandaşları ile evli olsalar bile yasaklıyordu. Bu tarihten itibaren yürürlükte olan ve süresi tekrar tekrar uzatılan “geçici emir”in, İsrail’in Filistinli vatandaşlarını İsrail vatandaşı olmayan Filistinli eşleriyle ve çocuklarıyla birleşme hakkından mahrum etmek suretiyle ilk defa İsrail’in bireylerinin vatandaşlık hakları ile İsrail’in Yahudi vatandaşlarının vatandaşlık hakları arasında açık bir ayrım meydana getirdiği söylenebilir.

6.1.1. Düşman Uyruklu Şahıs

İşgal Altındaki Topraklarda yaşayan Filistinlilerin “düşman uyruklu” şahıslar oldukları ve bu yüzden İsrail’in aile birleşimi için bile olsa bu kişilere İsrail’e göç etme izni vermesi gerektiği gibi bir yükümlülüğünün bulunmadığı düşünülmüştür. Ancak bu düşüncenin temelinde bir varsayım bulunmaktadır. Varsayıma göre, Filistin Ulusal Otoritesi, İşgal Altındaki Toprakları çok etkili bir biçimde yöneten ve İsrail ile savaşa iştirak etmiş ve halen oluşum sürecindeki bir devlettir. Oysa gerçekte durum bundan hayli farklıdır. İsrail, Filistin bölgesinin etkin egemenidir ve buradaki yerli Filistinli nüfusu İsrail’in ikinci sınıf vatandaşı olarak bu kontrol sistemine katmıştır. Bunların çoğu askeri yönetim altında yaşayan her türlü haktan mahrum kişilerdir. Filistin Ulusal Otorite’sinin 1995 ile 2000 yılları arasında Batı Şeria’da belli bir otonomi sahibi olduğu doğrudur. Ancak bu otonomi İsrail’in bölgelerdeki hâkim otoritesinden kaynaklanmaktadır (Peled, 2007:10).

İsrail’in 2002’de Batı Şeria’yı yeniden işgal etmesi, Filistin Ulusal Otoritesi’nin elindeki otonom alanların tamamen yok olmasıyla sonuçlanmıştır. Bu durumda, İşgal Altındaki Topraklardaki insanların statülerinin İsrail vatandaşı olarak ya da İsrail’de oturma izni olan kişiler olarak değiştirilmesinin “göç” olarak kabulü mümkün olmayacaktır. Tüm bunların yanında, Yeşil Hat’tın (1967 sınırı) her iki tarafındaki Filistinli nüfus bir ulusal grubu oluşturmaktadır. Bu iki grup yirmi yıl boyunca (1948-1967) birbirinden zorla ayrılmış fakat 1967’yi takip eden 35 yıl boyunca (1967-2002) pratikte serbest etkileşim olanağına sahip olmuşlardır. Bu iki Filistinli nüfus arasında kuvvetli ekonomik, kültürel ve ailesel bağlar bulunmaktadır ve yıllarca İsrail vatandaşı olmayan Filistinliler İsrail toplumuyla -ikinci derecede bir öneme sahip olacak şekilde- bütünleştirilmeye çalışılmıştır. İşgal Altındaki Topraklarda yaşayan Filistinlilerin, İsrail ile savaş içinde olabilecek bağımsız siyasi bir birimin vatandaşı olmamaları nedeniyle düşman uyruklu şahıs olarak nitelendirilmeleri de mümkün gözükmemektedir (Peled,2007:11).

İsrail’in Filistinli vatandaşlarının aile birleşiminin engellenmesine gösterilen ana gerekçenin İsrail devletinin güvenliği olduğu açıktır. Bu gerekçe, yaşam hakkının diğer her türlü haktan önce geldiği gerekçesine dayandırılmakta ve herkesin yaşam hakkının güvence altına alınması için İsrail’in Filistinli vatandaşlarının

bazı haklarında kısıtlamalara gidilmesi bu çerçevede hem ahlaken hem de hukuken gerekçelendirilebilir olarak değerlendirilmektedir. Oysa bu gerekçeyi güçlendirmek amacıyla ileri sürülen kanıtlar bir hayli zayıf gözükmektedir. Zira İsrail'in Filistinli vatandaşları siyasi davranışlarında son derecede dikkatli olup kanunlara uygun hareket etmektedirler. Buna bağlı olarak da, İşgal Altındaki Topraklar'da yaşayan "göçmenler" de dâhil olmak üzere, aralarında devletin güvenliğini tehdit edenlerin sayısının kayda değer olmadığı rahatlıkla söylenebilir (Peled,2007:12).

6.1.2. Sınırların Kaydırılması

Gerçek bir Yahudi etnik devleti kurarak hissedilen yaşamsal güvenlik endişelerinden kurtulmak düşüncesiyle İsrail'in Filistinli nüfusunun ülke dışına "transfer edilmesi" yönündeki 1948 öncesi Siyonist düşüncesinde derin kökleri bulunan bir fikir, ilk kez somut bir siyasi program olarak 1984 yılında Rabbi Meir Kahane'nin Knesset'e seçilmesiyle gündeme gelmiştir. Kahane, İsrail vatandaşı olsun veya olmasın bütün Filistinlilerin etnik temizliğini savunmuştur (Morris,2007:1-15). İlerleyen dönemde Oslo Süreci olarak bilinen Arap-İsrail görüşmelerinin başarısızlığı, Ekim Olayları ve İkinci İntifada'nın başlamasının "nüfus transferi" fikrinin daha karmaşık bir gerekçeyle tekrar canlanmasına neden olduğu söylenebilir: Filistinlileri yerinden oynatmaktansa İsrail'in doğu sınırı batıya doğru kaydırılarak, sınır bölgesinde mukim Filistinlilerin kendilerini Batı Şeria'da bulmalarını sağlamak suretiyle İsrail vatandaşlığından mahrum edilmeleri. İlk bakışta temelinde iyi niyet gözüken bu düşünceye göre, İsrail Batı Şeria'da yer alan Yahudi nüfusa sahip yerleşim bloklarını ilhak etmesi karşılığında gelecekte kurulacak olan Filistin devletine İsrail sınırında Filistinli nüfusa sahip bir toprak parçası verilecektir. Bu "toprak ve nüfus değişimi" sayesinde İsrail demografik bakımdan daha da Yahudi ağırlıklı bir nüfusa sahip olacak, Filistin devleti de bir miktar toprak elde edecektir.

Toprak değişimi fikrinin, Filistin-İsrail çatışmasının iki devletli çözüm sürecinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından İsrail'in tek taraflı olarak oluşturduğu Gazze'den ve Batı Şeria'nın bazı bölümlerinden geri çekilmek gibi toprak düzenlemeleri bağlamında ortaya çıktığı söylenebilir (Alpher, 2006:1-10). Bu planın uygulanması en fazla 200.000 Filistinli İsrail vatandaşını veya İsrail'in Filistinli vatandaşlarının %20'sini vatandaşlıklarından mahrum edeceğinden, demografik bakımdan çok büyük bir değişikliğe neden olmayacaktır. Ancak bu planın uygulanmasının İsrail'in hukuk kültüründe büyük değişimler yapmasını gerekli kılmasının kaçınılmaz olduğu söylenebilir. Zira İsrail kanunlarında vatandaşlık hakkı temel bir insan hakkı olarak kabul edilmiştir ve devlete karşı çok ciddi suçlar işlemiş kişilerin bile vatandaşlık hakkından mahrum edilmeleri oldukça zorlaştırmıştır.¹⁰ İsrail yasalarına göre, bir grup İsrail vatandaşını sadece belirli

¹⁰ Örneğin İsrail Yüksek Mahkemesi, Yitzhak Rabin'in suikastçisi Yigal Amir'in vatandaşlıktan mahrum edilmesine yönelik bir dilekçeyi kabul etmemiştir.

bir bölgede ikamet eden Filistinliler oldukları için vatandaşlıktan mahrum etmek olanaksız gözükmemektedir (Peled,2007:129. İsrail'in Filistinli vatandaşlarının oy verme hakkına sahip vatandaşlar oldukları göz önüne alındığında, İsrail'in, İşgal Altında Bulunan Topraklarda oluşturduğu "kontrol sistemi" ile İsrail vatandaşı olan Filistinliler ile olmayan Filistinliler arasındaki farkı bulandırmak ve karmaşıktırmak suretiyle İsrail'in Filistinli vatandaşlarını vatandaşlık haklarından mahrum etme eğiliminde olduğu söylenebilir. Kaldı ki, Ekim 2000 olaylarını soruşturan Or Komisyonu tarafından bunun büyük bir problem olduğuna işaret edilmiştir.

6.1.3. Köken Farklılığının Toplumsal Ve Politik Alana Yansımaları

İsrail'in, farklı etnik gruplardan, kültürlerden, dinlerden ve dillerden oluşan bir toplum olarak yüksek düzeyde gayri resmi bir ayrışmaya sahip olduğu söylenebilir. Devletin resmi politikası çerçevesinde grupların birbirinden ayrılması söz konusu olmamakla beraber, toplum içinde bazı farklı kesimler bir ölçüde ayrışarak kendi güçlü kültürel, dinsel, ideolojik ve/veya etnik kimliklerini sürdürmektedirler. Ancak aşiret yapısına özgü ve ataerkil otoritenin zamanla zayıflaması, zorunlu eğitim ve İsrail'in demokratik sürecine katılım, bu farklı grupların gelecekteki ilişkileri ve hayat tarzlarını süratle etkilemektedir¹¹.

Temelde var olan Yahudi önceliği ve iktidara sahip olan Aşkenaz ağırlığının, İsrail'in bünyesindeki etno-dinsel kökeni Yahudi-Musevi olmayan cemaatlerle gerçek bir kaynaşmayı zora soktuğu söylenebilir. Yine, Yahudi toplumlarının tarih boyunca Eski Yunan uygarlıklarından, Ortaçağ ve sonrası Avrupasına, Müslüman İspanya ve Portekiz'e, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'ya, Hindistan ve Çin'e, günümüzde A.B.D. ve İsrail'e kadar çok değişik yerlerde ve zamanlarda, dinle ilgisi olmadığı halde Yahudi niteliği olan kültürel ve toplumsal olguların gelişmesine tanıklık ettikleri unutulmamalıdır. Bu durum, birbirinden farklı ve kendilerine has kültürlerle sahip birçok değişik toplumun her birinin, kendilerinin en gerçeği olduklarını düşündükleri Yahudi toplumlarının oluşmasına neden olmuştur¹².

Yahudilerin köken farklılığı nedeniyle yaşadıkları olayların, İsrail'deki vatandaşlık anlayışının oluşumunu ciddi biçimde etkilediği ve oluşan anlayışa paralel politikaların ise toplumsal yaşamda ciddi yansımalar bulduğu inkâr edilemez. 1948 yılında İsrail devleti kurulup, dünyanın her tarafından burada yaşamak üzere gelenlere vatandaşlık hakkı vererek mevcut mozaikğin oluşmasına neden olan Aşkenaz ağırlıklı devlet siyasetinin, muhtemel bir kontrol kaybını önlemek için kendi elinden çıkmasına hiçbir şekilde izin vermeyeceği merkezi gücün devamlılığını sağlayacak farklı bir toplumsal anlayış ve bunu destekleyen bir vatandaşlık modeli geliştirmiş olduğu söylenebilir.

¹¹ Detaylı bilgi için: <http://magrib.org/oteki-kavrami-ve-israil/> (Erişim Tarihi: 04.01.2013)

¹² Bkz: [http://www.mfa.gov.il/NR/rdonlyres/E8C4AD55-8C6D-4F34-8805-876D4A770950/0/ PeopleTurk.pdf](http://www.mfa.gov.il/NR/rdonlyres/E8C4AD55-8C6D-4F34-8805-876D4A770950/0/PeopleTurk.pdf). (Erişim Tarihi 10.03.2013)

İsrail'in mevcut jeopolitiği, tarihi, dinsel yapısı, güvenlik öncelikleri ve demografik mozaiki gerekçeleriyle felsefi erdemlerle desteklenemeyecek bir toplumsal siyaset ve buna bağlı bir vatandaşlık anlayışı güttüğü düşünülebilir. Ülke yönetiminin, sokağa dökülen vatandaşların temsil ettiği kesimi, aralarında birleşip egemen güce alternatif olmalarını engellemek için etnik, dinsel, kültürel ve sosyal bakımdan belli bir dozda hep çatışma formunda tutulduğu da söylenebilir. İsrail'in kendi toplumsal dinamiklerini bu şekilde düzenlemeyi tercih etmesinin ardında uluslararası ekonomi-politiğin güncel ve stratejik öncelikleri kadar ülkenin "öteki" vatandaşlarının sosyo-kültürel bilinçlerinin bulunması da muhtemeldir. Bu bilincin İsrail dışında ifade ettiği anlamın, İsrail'i içine alacak şekilde etnik bir savaşa dönüşme kapasitesi olması da mümkündür. Bu kapasite, onun izlenmesini ve karmaşık yöntemlerle kontrol altında tutulmasını İsrail açısından kaçınılmaz kılmaktadır. Kontrolün zayıfladığı bir anda dinsel / tarihi / siyasi / coğrafi nedenlerle başlayabilecek yeni bir süreç, İsrail'in mevcut siyasal ve toplumsal yapısını ve coğrafi sınırlarını istemediği bir yönde değiştirebilecektir. Toplumsal dengenin, ülke içinde azınlıkta olan "Arap", "Müslüman" ve "Öteki" olarak adlandırılacak siyasal ve sosyo-kültürel bilincin İsrail sınırları dışındaki kadim kökleri ve örgütlü toplumlarıyla sağlam ilişkiler geliştirmesini engellemek de İsrail için bir öncelik olabilir. İsrail devletinin kurulmasıyla birlikte o ana kadar gönüllü olarak bastırılmış sosyo-kültürel farklılık ve mezhep ayrılıklarının gün yüzüne çıkmış olduğu düşünülebilir. Aşkenaz, Sefarad, Falaşa gibi farklı topluluklar birbiriyle kaynaşmaya yanaşmadıklarından bu durum ister istemez sınıflı bir toplum yapısı doğurmuştur. İsrail devletinin kuruluşundan bu yana henüz bir Sefaradın başbakan seçilmemiş olması, kimlik farklılıklarının siyaseti ne kadar etkilediği konusunda bir fikir verebilir. Diğer taraftan, laik-dinci, siyonist-antisyonist, olim-vatikim (yeni göçmen - yerleşik yurttaş) çatışması da toplumu ayrıştıran diğer faktörler olmuştur. Toplumsal farklılıklar çatışmasını istemeyen hükümetler, Yahudi milliyetçiliği kimliğini vatandaşlık hukuku bünyesinde canlı tutarak, etrafı kendisini yok etmek isteyen düşmanlarla çevrili küçük ve yalnız bir ülke oldukları söylemini ileri sürmüştür (Tavukçu, 2010:1-5).

İsrail'in milliyet ve vatandaşlığı nasıl tanımladığı, kimin vatandaş olup kimin olmadığını nasıl belirlediği ve bunları zaman içerisinde nasıl değiştirip dönüştürdüğü konusunda fikir edinirken ulus-devlet ile etnisite, din veya başka cemaat biçimleri arasındaki ilişkinin nasıl tanımlanacağı ve sıkça yaşanan meydan okumalara karşı vatandaşların gözünde bu tanımların meşruiyetinin nasıl sağlanacağı sorusuna yanıt aramak gerekir. Hemen her ulusal toplulukta olduğu gibi İsrail toplumunun da kendi gönlünde etnik veya dinsel bir kimlik yattığı ve bunun üzerinden bir takım beklentiler oluşturmuş olduğu düşünülebilir. Tarihsel örnekler incelendiğinde, bu kimliğin toplumların uluslaşması sürecinde iç savaştan vatandaşlık haklarının barışçı yollarla yeniden tanımlanmasına kadar uzanan farklı

kulvarların oluşmasında rol oynadığı örneklerle rastlamak mümkündür. Bugünkü İsrail Devleti'nin bulunduğu topraklardaki varlıkları bir birinden çok farklı tarihi, sosyal, kültürel ve dini değerlerle sıkı şekilde ilişkili olan insan topluluğunun, İsrail Devleti ile olan vatandaşlık ilişkisinin eşit ve adil olduğunu söylemek kolay gözükmemektedir.

7. Vatandaşlık Rejiminin Karşılaştığı Sorunlar Ve Çözüm Çalışmaları

2003 yılının Haziran ayında Knesset (İsrail Parlamentosu) Vatandaşlık ve İsrail'e Giriş Kanunu'nu (Geçici Emir) yürürlüğe koymuştur. Bu kanun, İsrail İçişleri Bakanlığı'nın İşgal Altındaki Topraklar'da mukim olanlara, bir İsrail vatandaşı ile evli olsalar veya İsrailli bir çocuk sahibi olsalar veya İsrailli bir ebeveynlere sahip bulunsalar dahi İsrail'de oturma izni veya İsrail vatandaşlığı vermesini yasaklamaktadır.¹³ Kanunun süresi başlangıçta bir sene olarak öngörülmüş ancak sonra birçok sefer uzatılmıştır. Kanun, 2005 yılının Temmuz ayında İsrail Yüksek Mahkeme'nin eleştirisine cevaben değiştirilmiştir. Değişiklikle İçişleri Bakanına, eşleri hukuki olarak İsrail'de ikamet eden 35 yaş ve üzeri erkeklere, 25 yaş ve üstü kadınlara ve ebeveynleri hukuki olarak İsrail'de ikamet eden 14 yaş ve altı çocuklara geçici oturma izni verme yetkisi tanınmıştır. Hükümet, bu değişiklik ile İsrail'de geçici oturma izni alamamış Filistinlilerin sayısının % 30 azalttığını iddia etmiştir (Peled,2007:5-6).

Vatandaşlık ve İsrail'e Giriş Kanunu'nu (Geçici Emir) uygulanmasından önce, İsrailli vatandaşların "yabancı" eşlerinin bir tarafsızlaştırma sürecinden geçmeleri gerekmektedir. Bu süreç, İsrailli eşin aile birleşimi için başvurmasından yabancı eşe İsrail vatandaşlığı verilmesine kadar geçen dört buçuk yılı kapsıyor ve bu süreçte yabancı eş evliliğin meşruiyeti ve ülke için güvenlik tehdidi oluşturmadığının belirlenmesi amacıyla yıl yıl incelenmekteydi. Bu düzenleme İsrail vatandaşlarının Filistinli olmayan yabancı eşleri için hala yürürlüktedir (Peled,2007: 6).

2003 yılında yürürlüğe giren kanun yoğun bir tartışmaya neden olmuş ve o tarihten bu yana İsrail Yüksek Mahkemesi yapılan birçok temyiz ile bir bakıma sınanmıştır. Kanunla ilgili tartışmaların temelde üç konuda toplandığı söylenebilir: (1)- Her İsrail vatandaşı İsrail'de (örneğin, İşgal Edilmiş Toprakların aksine) anayasal güvenceye sahip bir aile hayatı hakkına sahip midir? (2)- Eğer böyle bir hak varsa, bu hak belirli bir grup vatandaşa göre ulusal güvenlik kaygılarıyla hukuken ihlal edilebilir mi? (3)- Bu Kanun İsrail'de ulusal manada demografik olarak Yahudilerin çoğunluğunun sürdürülmesi gibi bir nedenle -belirli bir grup vatandaş grubuna göre olacak şekilde- hukuken ihlal edilebilir mi?

¹³ İsrail Cabinet Decision No.1813, Tel Aviv, 12.05.2002.

<http://www.mfa.gov.il/NR/rdonlyres/E8C4AD55-8C6D-4F34-8805-876D4A70950/0/People-Turk.pdf>

Erişim Tarihi:11.11.2012.

Peled Yoav, kanunun lehinde olanların, İsrail’de bir vatandaşın dilediği bir kişiyle aile kurma temel hakkına sahip olmadığını söylediklerini belirtmektedir. Yoav ilaveten, bu lehtarların sırf güvenlik kaygılarının bu hakkın kolektif olarak tüm vatandaşların içerisinde belirli bir alt grubun menfaatine olacak biçimde -örneğin İşgal Altındaki topraklarda mukim Filistinlilerle evlenmeyi seçen İsrail’in Filistinli vatandaşları- ihlalini mazur gösterebileceğini de söylediklerini belirtmektedir. Yine Yoav, İsrail ile Filistinli yetkililer arasında süregelen anlaşmazlıklar nedeniyle İşgal Altındaki Topraklarda (“bölge”) mukim Filistinlilerin meşru olarak İsrail için bir güvenlik tehdidi oldukları varsayıldığını ve bu varsayımın gerçekliğinin herhangi bir olay üzerinden gösterilmesine gerek duyulmadığını, demografik kaygıların da hiçbir etnik veya ulusal grup arasında ayrımcılık yapmamak şartıyla söz konusu hakkın ihlaline hukuki zemin oluşturabileceğini belirttiklerini söylemektedir (Peled,2007:6-7).

Peled Yoav, söz konusu kanunun karşısında yer alanların ise her İsraillinin istediği kişiyle bir aile kurabilmek noktasında temel bir hakka İsrail’de de sahip olduğu görüşünü paylaştıklarını belirtmektedir. Hatta söz konusu kanun karşıtları, bu kanunun güvenlik endişeleri ileri sürülerek demografik yapı içinde belli bir alt grubu hedef alacak şekilde ve bu alt grubun devlete tehdit oluşturduğu düşüncesiyle ihlal edilemeyeceğini; eğer güvenlik kaygıları nedeniyle ihlal kaçınılmaz olacaksa, bunun sadece bireyleri hedef alacak şekilde sınırlı olması ve her bir ihlalde ilgili bireyin devlete tehdit oluşturduğunun o olaya münhasıran kanıtlanması gerektiğini savunduklarını söylemektedir. Kanuna karşı olanların bu görüşlerini anayasal olarak da temellendirmiş oldukları söylenebilir. Onlara göre bireylerin kanun önünde tek tek ele alınarak değerlendirilmeleri, zaten bireylerin İsrail vatandaşlığı alırken belli bir süreyle (4,5 yıl) belli aşamalardan geçmesini öngören önceki Vatandaşlık Kanunu tarafından etkili bir şekilde sağlanmakta olduğundan bu yasanın amacı her ne olursa olsun, onlara göre yeni kanun anayasal bir niteliğe sahip değildir (Peled,2007:7-8).

İsrail vatandaşlık rejiminin kanuni temelini oluşturan Vatandaşlık ve İsrail’e Giriş Kanunu’nda (Geçici Emir) bazı değişiklikler yapılmış ve Kanun, 2005 yılında kısmen daha az kısıtlayıcı hale getirilmiş ve Kanun’un “geçici emir” olmaksızın çıkartılıp¹⁴ sürekli halinin yapılması için gereken alt yapıyı hazırlamak üzere akademik bir kurul (Rubinstein Kurulu) oluşturulmuştur (Peled,2007:3).

Diğer yandan, kendisini bir Yahudi devleti olarak tanımlayan bir devletin Yahudilere bir şekilde imtiyazlı vatandaşlık hakları tanıması gerektiği gibi bir yaklaşım da söz konusudur (Shafir ve Peled,2002:5). Sonunda varılan nokta, İsrail’deki vatandaşlık anlayışından hareketle İsrail’in mevcut rejiminin bir *etnik*

¹⁴ Vatandaşlık ve İsrail’e Giriş Yasasının Değiştirilmesini Öngören Yasa Tasarısına İlişkin Memorandum (Geçici Emir), 2003, www.israel.gov.il/firstGov/topNavEng/Engoffices/
Erişim Tarihi: 01.02.2013

demokrasi mi, yoksa demokratik olmayan bir *etnokrasi* mi olduğu noktasıdır (Peled-Navot,2005:3). Etnik demokrasi, liberal ve çok kültürlü ve koalisyonel demokrasilerden ayrı bir demokrasi çeşididir. Smoooha'nın farklı demokrasi çeşitleri arasında ayırım yapmak hususunda kullandığı ölçüt devlet içerisindeki baskın veya çekirdek etnik grup, devlet ve azınlık etnik grup ya da gruplar arasındaki anayasal ilişkidir. Etnik bir demokraside devletin sembollerini, kanunlarını ve politikalarını çoğunluğun yararına olacak şekilde şekillendiren sadece etnik ulus olup, devletin diğer bütün vatandaşları değildir. Bu ideoloji, etnik ulusun üyeleri ile üyesi olmayanlar arasında temel bir ayırım meydana getirir (Smoooha, 2002: 475-477).

Smoooha, etnik demokrasilerde Devleti meydana getiren baskın etnik ulustan olmayanların, bu ulusun bireylerinin sahip olduklarından daha az nitelikli haklara sahip olduklarını ve devlet ayrımcılığına maruz kaldıkları, hatta hukukun üstünlüğü ve demokrasinin niteliğinin, baskın etnik ulusun üyesi olmayanlara yönelik tehdit algısını ortadan kaldırmak adına olduğu söyleyerek yine devlet eliyle alınan tedbirlerle kısıtlandığını belirtmektedir (Smoooha, 2002: 478).

Oren Yiftachel, asgari seviyenin altında ve temel demokratik ilkelerden yapsal olarak sürekli sapmaların olması halinde “demokrasi” tanımının inandırıcı bir sınıflandırma olmaktan çıktığını belirtmiş ve sivil haklar, eşit ve kapsamlı vatandaşlık, düzenli aralıklarla yapılan özgür seçimler ve azınlıkların korunmasının demokrasi tanımının vazgeçilmezler listesinde olduğunu belirtmiştir (Yiftachel, 2006: 107). Yiftachel, Yahudi devletini İsraili *halk* topluluğunun değil Yahudi *etnik* yapısının yönettiğini, dolayısıyla İsrail Devleti'nin bir demokrasi olarak değil etnokrasi olarak tanımlanması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Yiftachel İsrail “kontrol sistemi” içerisinde Filistinlilerin büyük bir çoğunluğu herhangi bir şekilde vatandaşlık hakkından yararlanamazken Yahudilerin tam vatandaşlık hakkından yararlandıkları gerçeğinin İsrail sistemini bir *Herrenvolk Demokrasisi*¹⁵ yaptığını söylemektedir. Bu da gerçek bir demokrasi değildir (Peled, 2007: 7,9).

Bu iki ölçüte dayanarak, İsrail'in 21. yüzyılın ilk yıllarında, 1967 öncesi sınırları içerisinde etnik demokrasiden adım adım etnokrasiye benzeyen bir devlet şekline ve buna bağlı vatandaşlık anlayışına doğru evrildiği söylenebilir. Peled, bunun dayanağı olarak 2003 tarihli İsrail'in Filistinli vatandaşlarını ya da İsrail'de sürekli oturma izni olan Filistinlileri İşgal Altındaki Topraklarda mukim eş ve çocuklarıyla birleşme hakkından mahrum eden yeni Vatandaşlık ve İsrail'e Giriş Kanunu'nu (Geçici Emir) ve İsrail Yüksek Mahkeme'sinin bu yasanın anayasallığını desteklediği 2006 tarihli kararını göstermektedir (Peled, 2007: 9,14).

Vatandaşlık ve İsrail'e Giriş Kanunu'nun (Geçici Emir) süresi tekrar tekrar uzatılarak uygulanmasından kaynaklanan sıkıntılar ve yoruma açık değerlendiri-

¹⁵ Herrenvolk Demokrasisi: Vatandaş haklarının yalnızca toplumun baskın grubu açısından garanti edilmiş olduğu bir siyasal sistem.

meler, temel sorunun saptanması ve muhtemel çözüm yollarının belirlenmesi bakımından daha ileri düzeyde ele alınması ihtiyacını doğurmuştur. Bu kapsamda yeni Vatandaşlık Kanunu'nun sürekli halinin hazırlanması için kurulan Rubinstein Kurulu'nun yaptığı tespit ve yorumlar ile İsrail Yüksek Mahkemesi'nin kararları önem arz etmektedir.

7.1. Rubinstein Kurulu ve İsrail Yüksek Mahkemesi'nin Tespit Ve Yorumları

Rubinstein Kurulu yeni Vatandaşlık Kanunu'nun sürekli halinin hazırlanması için gerekli çalışmayı yapmakla görevlendirilmiş akademik bir kuruldur. Komisyon raporunun en önemli bölümün İsrail'e karşı hasmane kabul edilen ülkelerden gelen göçün nasıl düzenleneceğiyle ilgili bölümü olduğu söylenebilir. Çünkü evlilik yoluyla İsrail'e göç eden Filistinlilerin İşgal Altındaki Topraklar'dan veya Arap ülkelerinden gelecek olmaları kuvvetle muhtemeldir. Rubinstein Kurulu İsrail'e karşı hasmane kabul edilen ülkeleri üç gruba ayırmıştır: (a)- İsrail ile barış anlaşmaları imzalamalarına rağmen medya ve eğitim sisteminde İsrail'e karşı sistematik ve kurumsal kışkırtmaların yapıldığı Ürdün ve Mısır gibi *risk ülkeleri ve bölgeleri*; bu ülke ve bölgelerden İsrail'e göç edeceklerin İsrail'e karşı sadakatsiz oldukları varsayılarak, kabul edilmek için bunun aksini kanıtlamaları gerekmektedir. (b)- Suriye ve İran gibi *hasım ülkeler ve çatışma bölgeleri*; yukarıda bahsedilen göçe ilişkin sınırlamalara ek olarak, bu ülkelerden gelecek göçmen sayısı bir kota ile sınırlandırılmalıdır. (c)- İşgal Altındaki Topraklar gibi *savaş bölgeleri*; yürürlükte bulunan Kanun'a (geçici emir) göre, Arap-İsrail çatışması süresince böyle bölgelerden İsrail'e giriş tamamen yasaklanmalıdır (Peled, 2007: 11,13).

İsrail Yüksek Mahkemesi'nin bu yasa kapsamına giren bazı olaylarda verdiği kararlar da önem arz etmektedir. İsrail Yüksek Mahkemesi'nde mevcut iki ana düşünceye, göre yasanın nihai amacı İsrail'in güvenliğini artırmak olup bunun İsrail'in bazı Filistinli vatandaşlarının haklarının ihlali açısından bir gerekçe olabileceği düşünülmüştür. Bu ihlalin ancak devletin vatandaşlarına karşı anayasal sorumluluklarının sınırlandırılması ile ilgili koşulların yerine getirilmesiyle gerekçelendirilebileceği söylenebilir. Söz konusu hakların istisnaen ihlali için gerekli olan şartlar; bu ihlalin yüksek amaçlara hizmet etmesi, demokratik bir Yahudi devleti olarak İsrail'in değerleriyle bağdaşır olması ve ihlalin orantılılık ilkesine uygun olması olarak sıralanabilir. Kapsamlı bir güvenlik seviyesine ulaşma amacının, yüksek amaçlara hizmeten İşgal Altındaki Topraklarda mukim Filistinlilerin İsrail'e girişini yasaklayarak İsrail'in Filistinli vatandaşlarının eşitlik hakkını ve İsrail'de aile hayatı kurma hakkını ihlal etmek için bir gerekçe olamayacağı açıktır. Bu nedenle, yeni vatandaşlık kanununun anayasal olmadığı sonucuna varılması mümkündür. Yüksek Mahkemeye göre Anayasada teminat altına alınan

merkez haklar ile bunlardan çıkarılan *periferik* (yoruma dayalı) haklar arasında bir ayırım yapılması gerekir. *Merkez* haklar ile *periferik* hakları aynı biçimde korumak Knesset'in yasama yetkilerinin ihlali anlamına gelebileceğinden kuvvetler ayrılığı ilkesinin de ihlal edilmesine neden olabilecektir.

Anayasa ile teminat altına alınmış *merkez* bir hak olan aile kurma hakkı karşısında, ülkeye yabancı bir eşi, ebeveyni veya çocuğu kabul etmenin *periferik* bir hak olduğu düşünölmeli ve bu çerçevede değeriendirilmelidir. Özellikle ölk'e savaştayken, eğer söz konusu eş, ebeveyn veya çocuk bir "düşman uyruklu şahıs" ise, vatandaşların bu kişi veya kişileri ölk'eye sokması belli şartlar altında teminat altına alınmış değildir ve bu hak İsrail vatandaşlarının yaşam haklarının korunması için ihlal edilebilir. Dahası, ölk'e savaştayken ölk'eye yabancı bir eşi, ebeveyni ya da çocuğu sokma hakkının anayasal *merkez* bir hak olduğu bir an için düşünölse bile, bu hakkın devlet tarafından ihlalinin, orantılılık şartını tam anlamıyla karşıladığını çünkü tüm vatandaşların yaşam hakkını korumanın, vatandaşların düşman uyruklu eşlerini, ebeveyn veya çocuklarını ölk'eye sokma haklarının ihlalinin daha önemli olduğu rahatlıkla söylenebilir (Peled, 2007: 9).

Yüksek Mahkeme yargıçlarının çoğunluğu, yeni yasanın Filistinli teröristlerin aile birleşimi yoluyla İsrail'e girişlerinin engellenmesine yönelik bir güvenlik önlemi olduğu şeklindeki devlet söylemini kabul etmişlerdir. Devletin kanıttan ziyade kuşkuyla hareket ettiği bir ortamda, aile birleşimi yoluyla İsrail'e giren ve İsrail'e karşı düşmanca faaliyetlerde bulunduğu iddia edilen kişi sayısı binlerce kişi arasından sadece 68'dir. Bu yasaya karşı çıkanların da iddia ettikleri gibi, böyle bir kanunun uygulamaya konmasının arkasında güvenlikten ziyade demografik kaygıların olması muhtemel gözökmektedir. Zira Rubinstein Kurulu'nu oluşturan Bakanlar Kurulu kararında, güvenlikle birlikte İsrail'in demokratik bir Yahudi devleti olarak varlığını garantileyecek bir vatandaşlık ve göçmenlik politikasının oluşturulması görevinin verilmiş olması, ölk'ede Yahudi çoğunluğunu sürdürmenin formülü olarak öngörölmüş olabilir (Peled, 2007: 10). Görünen o ki, İsrail'e karşı düşmanca eylemlere karıştıkları iddia edilen 68 Filistinli evlilik göçmeni ve çocuklarının iddia edilen eylemlere karışıp karışmadıkları konusunda güvenli bir bilginin bulunmayışı, güvenlik kaygısı iddiasının geçerliliği bakımından ciddi kuşkular doğurmaktadır. İsrail'e gelen Filistinli evlilik göçmeni sayısı yetkili devlet organı tarafından da kesin olarak bilinmiyorsa, İsrail devletin Filistinli evlilik göçmenlerine vatandaşlık hakkı verilmemesi konusunda sadece -en azından İsrail'deki Yahudi ve Filistinliler arasındaki sayısal orandan kaynaklanan- demografik kaygılarla hareket ettiğini iddia etmek de pek mantıklı olmayacaktır (Peled, 2007:11).

7.2. Ekim Olayları Ve Or Komisyonu

İsrail'in, İşgal Altında Bulunan Topraklarda oluşturduğu "kontrol sistemi" ve Filistin kökenli vatandaşlarını vatandaşlık haklarından uzaklaştırmak amacıyla

yaptığı hukuki ve fiili uygulamalar 2000 yılının Ekim ayında İkinci İntifada'nın başlamasıyla ciddi gerginliklere neden olmuştur. İki hafta süren çatışmalarda on-dört kişi ölmüştür (Navot, 2002-2003:1). Filistin siyasi liderliği ve etkinliği olan bazı Yahudilerin baskılarıyla bu çatışmaları araştırmak üzere İsrail Anayasa Mahkemesi Yargıcı Theodore Or başkanlığında bir araştırma komisyonu kurularak bir rapor hazırlanmıştır (Report Of The State Commision, 2003: 21-24).

Or Raporu, bir yandan Filistinli vatandaşların vatandaşlık haklarının devlet tarafından sürekli olarak ihlal edildiğini anlatırken diğer yandan da söz konusu vatandaşlardan (özellikle dini ve siyasi liderlerinden) bu ihlallere yönelik hoşnutsuzluklarını yasaların tanıdığı sınırlar içinde dile getirmelerini talep etmiştir. Komisyon İsrail kanunlarında ulusal, etnik veya dini temelde ayrımcılığın yasak olmasına rağmen İsrail devletinin “Arap vatandaşlarının Arap oldukları için ayrımcılıkla karşı karşıya oldukları gerçeğine” dikkat çekerek böyle bir ayrımcılığın var olduğu sonucuna varmıştır (Report Of The State Commision, 2003: 22-23). Komisyonun, “Ekim Olayları”nın temel nedenlerine ilişkin görüşlerini özetlerken, Arap/Filistin kökenli vatandaş toplumunun ülkenin bazı bölgelerinde mahrumiyet duygusu içinde olduğunu ve bunun temel nedeninin Arap/Filistin kökenli vatandaşlara hükümet yetkilileri tarafından uygulanan ayrımcılık olduğunu belirtmesi dikkat çekicidir (Report Of The State Commision, 2003: 60).

Komisyonun, ima yoluyla da olsa devletin demokratik bir “Yahudi devleti” olarak tanımlanmasından dolayı İsrail’in Filistinli vatandaşlarının, İsrail demokrasisinin Arap vatandaşlarına karşı Yahudi vatandaşlarına olduğu kadar demokratik olmadığını düşündüklerini dile getirmek suretiyle hukuki anlamda İsrail’in Filistinli vatandaşlarının Yahudi vatandaşları gibi tam ve eşit vatandaşlık haklarından yararlandıkları görüşünü benimsemiş olduğu söylenebilir. Raporda üzerinde durulan bir başka nokta ise işgal altındaki bölgelerdeki İsrail vatandaşları olmayan göstericilere yönelik olarak başvuru yöntemlerinin bağımsız İsrail Devleti topraklarında İsrail vatandaşlarına yönelik olarak kullanımına izin verilemeyeceğidir (Report Of The State Commision, 2003: 458-459). Raporun yayınlanma sıradan bir hayli zaman sonra, yapılan yanlışların düzeltilmesine yönelik tavsiyelerinin İsrail Hükümeti tarafından dikkate alınmadığı hususu komisyon başkanı olan Theodore Or tarafından bizzat ifade edilmiştir (Or, 2004: 1)

Peled, “Ekim Olayları”nın görünen nedenleri ile temel nedenleri arasındaki ayrımın Or Komisyonu’nun önerilerinde de yer almakta olduğunu düşünmektedir. Bu öneriler büyük ölçüde ayrımcı sistemin yeniden yapılandırılmasından çok bireylerin gelecekleri ve kurumların reformu ile ilgilidir. Komisyonun böyle bir seçim yapmasındaki asıl neden, Komisyonun etnik demokrasiye olan bağlılığı ile İsrail’in Filistinli vatandaşlarının durumunda meydana gelecek esaslı bir değişimin tek yolunun bu vatandaşların toplumla gerçek anlamda bütünleşmesine bağlı

olduğunu kavramış olmasıdır. Böyle bir bütünleşme de devletin, Siyonizm'in asli amacı olan bir Yahudi devletinin kurulması fikrini geride bırakıp hatta bir bakıma bu fikirden vazgeçen bir liberal demokrasiye dönüşüm sürecine girmesini gerektirmektedir (Peled, 2005: 89).

Yoav Peled'e göre İsrail Yüksek Mahkemesi, İsrail'in Filistinli vatandaşlarının özgürlük ve kolektif hak taleplerini bir noktaya kadar engellemek yoluyla hükümetin Filistinli vatandaşlara yönelik politikalarını yumuşatma yolunu tutmuştur. Yüksek Mahkeme, Filistinlilerin bireysel vatandaşlık haklarını engellemek yerine bunları güvence altına almış hatta zaman zaman bu hakları iyileştirmiştir. Yoav, Bu politikanın en önemli göstergesinin ise Yüksek Mahkemenin Mart 2000'de verdiği ve devlet topraklarının kiralanmasında Yahudiler ile Araplar arasında ayrımcılık yapılmasını yasaklayan ünlü *Qaadan* kararı olduğunu, ancak aynı mahkemenin 2006 yılından sonra hukuki değerlendirmelerinde objektiflik ve hakkaniyetten saparak devletin organlarıyla uyumlu hareket etmeye başladığını belirtmiştir (Peled, 2005: 28-29).

SONUÇ

Devletlerin ön plana taşımayı seçtikleri kimi vurguların, vatandaşlık kavramının yasalar bazındaki eşitlikçi ifadesini fiili yaşamda çifte standartlı veya taraf tutar bir uygulamaya çevirmesi mümkündür. Vatandaşlığın eşitlik, ortaklık, kamusalılık gibi değerleri öne çıkaran bir siyasi kurum olarak önemi, bireysel aidiyetlerden kısmen bağımsız olarak, herkesin ortak bir alana eşit olarak katılımı fikrinin tarih sahnesine çıkmış olması noktasında gerçekleşmektedir.

Dünyanın farklı coğrafyalarında farklı kültür ve dinsel inanışlara sahip toplumlarla nesiller boyunca bir arada yaşamış Yahudilerin, bu süre zarfında temel değerleri olarak gördükleri Yahudilik bilinçlerini kaybetmemek için kapalı bir örüntü içinde geleneksel bir yaşam tarzı sürdürmeleri neredeyse kaçınılmaz olmuştur. Yahudilerin, nesiller boyu kalplerinde taşıdıkları kendi devletine sahip olma arzusunun, bağımsız İsrail devletinin kurulmasından sonra bu devleti olabildiğince Yahudi yapmaya çalışmaları İsrail'deki vatandaşlık anlayışını ciddi şekilde etkilemiştir.

Yahudilerin, Tevrat'ta anlatılan ve bugünkü İsrail'in sınırlarına ilaveten hâlihazırda başka devletlerin egemenlik alanları içindeki bir kısım coğrafyayı da kapsayan "vaat edilen topraklar"ı kendilerine verilmiş ilahi sözün gerçekleşme alanı olarak görmeleri, İsrail'deki vatandaşlık anlayışı sorununun bir başka boyutunu da beraberinde getirmektedir. İsrail'deki vatandaşlık anlayışının, birbirine zıt etnik beklentilere ve vaat edilmiş toprakların İsrail egemenliği veya işgali altında bulunmayan kısmının İsrailleştirilmesine evrensel hukuka uygun demokratik, adil, tatminkâr ve uzun vadeli bir yanıt vermesi kolay gözükmemektedir.

Yahudilerin, farklı coğrafyalarda yaşarken çevrelenmiş oldukları toplumsal yapı içinde asimile olmamak için benimsedikleri yöntemler sayesinde edindikleri bilgi, deneyim ve gelecek beklentileri İsrail vatandaşlık anlayışının farklı bir karakteristiği olmasına neden olmuştur. Özellikle vatandaşlık hakları bakımından mevcut Yahudi merkezli ağırlık, yüksek entelektüel bilincin öğütlediği bir kısım yargısal ve bilimsel müdahalelerle zaman zaman dengelenmeye çalışılmıştır. Ancak İsrail'deki vatandaşlık anlayışının, Yahudi etno-dinsel mirasında yer alan temel değerlerine çağdaş dünyada kalıcı barışı tesisi için öngörölmüş prensipler ışığında yeni çözümler getirilmemesi halinde mevcut sorunlarından arınması güç gözükmemektedir. Kadim dinsel anlayışlara, tarihsel olaylara ve bunlara dayalı beklentilere büyük çoğunluk tarafından içselleştirilebilecek farklı yorumlar getirilmesi, nesiller boyu devam edecek kararlı bir çaba ve yeniden yapılanmayı gerektirmektedir.

İsrail Devletinin ülke içindeki kültürel, dinsel ve demografik yapıyla olan sorunları ve bu noktada oluşturduğu vatandaşlık anlayışının, İşgal Altındaki Topraklarda yaşayan bireylerin İsrail ile olan ilişkileri, coğrafi konumunun politik koordinatları, Ortadoğu ülkelerinin kısa, orta ve uzun vadeli etnik, demografik, ekonomik ve siyasal dengeleri ile yakından ilgili olduğu açıktır. İsrail devletinin, bu ilişki ve dengelerdeki değişimleri kendi öncelikleri kapsamında vatandaşlık rejimine yansıtması kuvvetle muhtemel olduğundan, İsrail'deki Vatandaşlık anlayışında özellikle Yahudi olmayan Müslüman Arap ve Filistinli İsrail vatandaşları bakımından yakın gelecekte de ciddi sorunlar yaşanmaya devam edeceği söylenebilir.

İsrail vatandaşlık rejiminin içinde geliştiği zemin, devlet tarafından terörle savaş olarak tanımlanmıştır. Özellikle 11 Eylül 2001'den bu yana tüm Batı (özellikle A.B.D. ve İngiltere), buna benzer bir terör ile çatışma sürecine girmiştir. Bu çatışma sadece uzun soluklu olmayıp kendi kendisini devam ettirecek bir niteliğe de sahip gözükmemektedir. Kendine özgü bu dinamik, terörle savaşta neyin zafer olduğunun ve buna nasıl ulaşılacağıının belirlenmesini neredeyse imkânsızlaştırmaktadır. İsrail gibi terör ile savaşan diğer devletlerin çoğu, terör eylemlerinin suç ortakları olduklarını iddia ettikleri kişi veya kitlelerin vatandaşlık haklarını sınırlama noktasında yasama organlarını, mahkemeleri ve halkı ikna etmek için korkuyu kullanmışlardır.

İsrail'deki vatandaşlık anlayışının, uygulamada İsrail'in Yahudi olmayan vatandaşları aleyhinde bazı temel vatandaşlık haklarının ihlali sonucunu doğurarak toplumsal bir kutuplaşmaya neden olduğu değerlendirilmiştir. Vatandaşlık anlayışının Yahudi merkezli ırk ve kan bağı yaklaşımından kurtulmadan, toplumun sosyal-kültürel gerekliliklerine adil ve dürüst bir yanıt vermeden ve çok renkli bir yapısı olmasını kabul etmeden bu kutuplaşmaya son vererek toplumsal barışın sağlanmasına hizmet etmesi mümkün gözükmemektedir.

KAYNAKLAR

- Alpher, Yossi., **The Strategic Interest: They're There and We are Here**, Daily Jewish Forward, Apr. 17, 2006, <http://www.forward.com/articles/7642>. Erişim Tarihi: 04.01.2013.
- Altıntaş, Y., **Sefaradlar Kimdir**, <http://www.turkyahudileri.com/content/view/1056/222/lang,tr/> Erişim Tarihi: 04.01.2013.
- Besalel, Y., **Yahudilik Ansiklopedisi**, C. I-III, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul, I/79, 2001.
- Demirci, K., **Yahudilik Ve Dini Çoğulculuk**, Ayışığı Kitapları, İstanbul, 2000.
- Deniz, E., **İsrail Ülke Raporu Enterprise Europe Network** (Avrupa İşletmeler Ağı, Karadeniz), İstanbul, 2009.
- Dini Araştırmalar Dergisi, Eylül-Aralık 2004, Cilt 7, Sayı 20.
- Gartner, Lloyd P., **History Of The Jews In Modern Times**, Oxford University Pres, Oxford, 2001.
- Hahukim, S., **Citizenship And Entry Into Israel Law (Temporary Order)**, Law Book, N.York, 2003.
- Herzl, T., **The Jewish State, An Attempt At A Modern Solution Of The Jewish Question** translated by Sylvie D'Avigdar, Scopus Publishing Co, New York, 1943.
- Hirschl, R., **The Political Origins Of Judicial Empowerment Trought Constitutionalization, Lessons From Israel Constitutional Revolution**, Comparative Politics, Vol. 33, No. 3, April 2011.
- İsrail Cabinet Decision No.1813**, Tel Aviv, 12.05.2002.
<http://www.mfa.gov.il/NR/rdonlyres/E8C4AD55-8C6D-4F34-8805-876D4A70950/0/PeopleTurk.pdf> Erişim Tarihi: 11.11.2012.
- İsrail Devleti Bağımsızlık Bildirgesi**, www.mfa.gov.il Erişim Tarihi: 03.01.2013
- İsrail Güvenlik Hizmetleri Kanunu**, www.israel.gov.il/firstGov/topNavEng/Engoffices/EngMinistries, Erişim Tarihi: 05.02.2013
- İsrail Nüfus Kayıt Kanunu**, http://www.kesher.org.il/legal/citizenship.html#_ftn5 Erişim Tarihi: 05.02.2013
- İsrail Ulusal Sigorta Kanunu**, www.btl.gov.il www.btl.gov.co.il Erişim Tarihi: 05.02.2013
- İsrail Vatandaşlık Kanunu**, http://www.kesher.org.il/legal/citizenship.html#_ftn5 Erişim Tarihi: 05.02.2013
- İsrail Yüksek Mahkemesi Kararı**, 58/8, The State of Israel v. Refael Ben Nissim Beier, P.D.I. 43(4), p.I
- Janoski, T., **Citizenship And Civil Society: A Framework Of Rights And Obligations In Liberal, Traditional And Social Democratic Regimes** Cambridge University Press, Cambridge, 1998.

- Loussouarn, Y. ve Bourrel, P., **Droit İntenational Prive** (2. Baskı), Paris, 1980.
- Mayer, P., **Droit International Prive** (2. Baskı), Paris, 1983.
- Metli, E., **Hasidizm'in Yahudi ve Öteki Anlayışı**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.
- Morris, B., **Notes On Zionist Historiography And The Transfer Idea In 1937-1944, In Jews And Arabs**, Theoretical Inquiries In Law, Vol. 8, No. 2, 2007. 1944, *In Jews And Arabs*.
- Navot, D., **Is The State Of Israel Democratic?** The Question Of Israel's Democratic State In The Wake Of October Events (2002), Unpublished M.A. Thesis, Tel Aviv University, Tel Aviv.
- Niboyet, J. P., **Traite De Droit International Prive Français** (2.Baskı), c. 1, Paris, 1947.
- Onar, E., **İsrail'in Kendisine Özgü Bir Hükümet Sisteminden Eskisine Geri Dönüşü**, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2003.
- Or, T., **A Year To The State Investigative Commision On The October 2000 Events**, Tel Aviv, 2004.
- Peled, Y., **Ethnic Democracy And The Legal Construction Of Citizenship: Arab Citizens Of The Jewish State**, American Political Science Review, Vol. 86, 1992.
- Peled, Y., **Restoring Ethnic Democracy: The Or Commission And Palestinian Citizenship In Israel**, 9 (1) Citizenship Stud. 89, 2005.
- Peled, Y., **Citizenship Betrayed: Israel's Emerging Immigration And Citizenship Regime**, Theoretical Inquiries in Law, Vol. 8, No.2, 2007.
- Peled, Y. ve Navot, D., **Ethnic Democracy Revisited: On The State Of Democracy In The Jewish State**, 20 (1) Israel Stud. f. 3, 2005.
- Report Of The State Commision Of Inquiry To Investigate The Clashes Between The Security Forces And Israeli Citizens In October 2000**, Or Commision, Tel Aviv, 2003. Enacted With No Factual Basis, Tel Aviv, 2005.
- Shafir, G. ve Peled, Y., **Being İsraili: The Dynamics Of Multicultural Citizenship**, 2002.
- Smootha, S., **The Model of Ethnic Democracy: Israel As A Jewish And Democratic State**, Nations & Nationalism, Vol. 8, No. 4, 2002.
- Taylor, A. R., **The Zionist Mind: The Origins And Development Of Zionist Thought**, The Institute For Paletsine Studies, 1974.
- Temelat, N., **Ülke Anayasalarında Vatandaşlık Tanımları**, TBMM Araştırma Merkezi Bilgi Notu, 2010. <http://www.acri.org.il/english-acri/engine/story.asp?id=255> , Erişim Tarihi: 28.11.2012
- Tavukçu, S., **İsrail Türkiye'den Neden Özür Dileyemez?**, Stratejik Düşünce Dergisi, 2010, Ağustos sayısı.
- Tevrat**, Yaratılış 15.18, Yeni Yaşam Yayınları, Seoul (Korea), 2008.

- The Esco Foundation For Palestine, Inc, Palestine, **A Study Of Jewish, Arab And British Policies**, Yale University Press, New Haven, Vol. I, 1947, s. 39.
- Uluocak, N., **Türk Vatandaşlık Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1966.
- Ünal, M. F. ve Şekerci, H. Y., **Öteki Kavramı Ve İsrail**, <http://magrib.org/oteki-kavrami-ve-israil/> Erişim Tarihi: 04.01.2013
- Vatandaşlık ve İsrail'e Giriş Yasasının Değiştirilmesini Öngören Yasa Tasarısına İlişkin Memorandum (Geçici Emir)**, 2003, www.israel.gov.il/firstGov/topNavEng/Engoffices/ Erişim Tarihi: 01.02.2013
- Yiftachel, O., **Ethnocracy: Land, Politics And Identities In Israel–Palestine**, 2006.